

mot és prou massissa per suggerir fortament que es tracta d'això). El verb *galgar*, que Vogel defineix «angleichen», és a Mallorca, segons *AlcM*, «ajustar a la galga, donar a una cosa la mida o la disposició que toca valent-se de la galga, cast. *igualar*»; el documenta 5 en un doc. mallorquí de 1714: «el grux de la paret, desde cara de terra fins a la guarnissa de l'enfront, ha de ser de tres palms de redona de cap-pedreny *galgat*», i abans en el *Tractat d'Artilleria* de Francesc Barra de 1642, que interessa especialment perquè és del 10 Princ. i no de Mallorca i pel fet de referir-se a una tècnica independent de l'art dels picapedrers i constructors, però sempre es tracta d'ajustar i igualar al patró de mida: «farà dos reglas de fusta que sien quatre palms més llarcs que la ànima de la peça y estigan ben *galgats*».

Ara bé, aquest verb també és antic i té *engalgar* al seu costat; i d'altra banda la naturalesa de la cosa és ben apropiada per ser treta d'una noció verbal: la idea de 'mida' o 'patró' sempre pressuposa l'acció de midar 20 o emmotllar; també la terminació *-ga* quasi convida a partir d'un verb en *-gar* terminació més típica de verbs que de noms. Partint, doncs, del verb, podem suposar que es tracta bàsicament de la idea d'«igualar» (la traducció en castellà!) una cosa a una altra, o ajustar-les entre elles, i suposar que aquest verb ve de 25 *AEQUALICARE, derivat de AEQUALIS, que justament en llatí antic tenia el matís especial de 'igual en grandària'; es tracta, doncs, d'una formació paral·lela a l'*AEQUALIARE del qual hom deriva l'it. *uguagliare*, 30 reto-rom. *uguagliar* o *uayà*, oc. ant. *egalbar* (*REW*, 237) i fins s'ha assenyalat un mall. ant. *eixagollar* (rar i un poc dubtós (Spitzer, *LexikK*, 45, cf. *AlcM*), amb un val. *aixaguall*, que amb el prefix negatiu *EX-* semblen pressuposar un primitiu **egual·lar*. En tot cas del 35 desenrotllament fonètic no ens pot fer escrípol, puix que en català antic sovint *egualar* de *egual/igual* es redueix a *egal·ar*, i hi ha *engalar* com a variant fonètica d'aquest, molt freqüent (com ho és també *engal=egal, ugal*, en oc. ant.), tant en català antic com en llengua 40 d'oc; semblantment, doncs, podem esperar *engalgar* o bé **egalgar* de AEQUALICARE, i res més fàcil que la reducció de l'un i de l'altre a *galgar*; de *galgar* és post-verbal el substantiu *galga*.

Però com que no podem oblidar el fr. *jauger*, ens 45 demanem si hi podria haver cap relació etimològica. De fet aquesta etim. *EQUALICARE es podria fer extensiva a *jauger*, i al seu equivalent pallerès ESCAUJAR, sense altra anomalia que haver de suposar que la *j-* sigui deguda a una ultracorrecció «francienne» del con- 50 sonantisme normand *gaugier*. En resultaria una explicació etimològica nova i força convincent. *Engalgar* m'és conegut en usos que poden partir de la idea d'ajustar' o 'unir', que en definitiva pot partir de la que suposem: a Alcalà de Xivert vaig anotar-ho repetidament parlant de camins que s'enllacen amb un altre o en parteixen: «aquell camí *angálge* del poble», «d'allí ja *angálge* amb l'altre» (1961).²

Potser també es parteix de la idea de 'tornar adequat' (> 'moderat') en un cas com: «l'energia que se 60

li havia desfermat i que no es veia amb cor d'endegar ni de *galgar*», Coromines (*Pigmalió*, cap. 7, p. 114). A la inversa *desgalgat* és 'impúdic' a Tortosa (*BDC III*, s. v.) i 'prim, estret de cintura' a València *AlcM* (pròpiament 'que no arriba a la mida?'). No veig clar si hi ha enllaç amb el tolosà *galgue* 'bla, tou', *terro galgo* «terre non tassée» (*FEW IV*, 37; 1, 2), que existeix també entre nosaltres: *terra galga* 'terra emprada per rentar, a falta de sabó, espècie de greda', que conec només per la meua mare, gironina (1937) i per Ed. Fontserè, barceloní (que ho afegí, c. 1925, en el seu *DOrt.*): potser a base de la idea de 'balder', a relligar amb 'flux, que no se subjecta al motllo' ¿O té raó Wartburg amb el que en diu? ¿O extret en alguna forma de TERRA CALCARIA?

DERIV.: *Agalgar*, *-gat* («engalgar», Escrig 1851, i *Dicc. MGadea*) sota el qual potser s'amaga l'**egalgar* que hem suposat com a punt de partida. Per a *galgar*, *engalgar* i *desgalgar*, V. supra.

¹ Aprofito l'ocasió per a unes cites de derivats castellans que mancaven en redactar el DCEC: «*desgalgar* grandes peñascos» en Pérez de Hita (*Guerras Civ. de Granada II*, 50 i 69). *Galguereño* 'adequat a un galgo': «el perro de muestra debe ser --- de manos --- *galguereñas* y descarnadas porque menos se despee», Barahona de Soto (*Diálogos de Montería*, 468). — ² Els sentits de *engalgar* han estat poc estudiats, i en aparença no semblen pertanyents a la idea d'ajustar' sinó més aviat enllaçables amb els sentits acastellanats de *galga*: 'amarrar a un cap prim la creu d'una àncora' [S. XVIII, en Tofiño, *Derrotero del Mediterráneo*, p. 193], 'frenar', 'no perdre de vista la peça de caça, a pesar de les girades que fa per enganyar' (Lab. 1839 ---, Vogel), aquest potser en rigor derivable de la idea d'ajustar': de tota manera, no havent-hi cites ni controls potser tot això són interpretacions inexactes a base del castellà; i *DAG.* cita una *engalgada de pols* en un article mallorquí de *La Ignorància*, que no ens explica ni en dona context.

Galiador, V. *galiar* *Galiana*, V. *DECH*, s. v. *Galiar*, *galiador*, *galiament*, V. *llaguiar* *Galiassa*, V. *galera*

GALIB, 'model, calibre', de l'àr. *qālib* 'motllo', 'model' (que prové del gr. *καλάπους* 'forma de sabater'). □ 1.ª doc.: 1360.

«Spases de diverses *gàlips* e formes, axí canalades con no canalades --- les fuyles de les espases qui-s fan en Maylorques e *gualips* d'aqueles --- fuyles de spases de forme e *gàlips* de Mallorques ---», 1360 (*BSAL III*, 93-4a). L'aplicació més corrent era certa- 50 ment a la construcció i model de les naus: «com les naus de genovesos verén aquella nau venir, pensaren que era una de les dues que havien trameses per portar virtualles --- la nau s'acostà, e com fon prop d'elles, carregà de tantes veles com podia portar; en açò conegueren los genovesos, e en lo *gàlip* de la nau, que no era de les sues, e posaren-se en orde del que po-